

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

*Livet finnes midtveis
mellom drøm og
virkelighet*

HAUK

DAGENS SUKK

Problemene som førte til finanskrisen i 2008, har bare blitt skjøvet på.

Når brister boblen?

Chr. Anton Smedshaug

**KRON OG
MYNT**

I året vi snart går inn i, er det tolv år siden finanskrisen 15. september 2008, der USAs finanssystem sto og vaklet før eurolandene Irland, Portugal, Kypros og Hellas trengte ulike former for redningsaksjoner. Dessverre har problemene siden finanskrisen bare blitt skjøvet på ved at totalgjelden i verden har økt, og nå er på 250 billioner dollar, opp fra 150 billioner i 2008. Økningen skyldes at verden siden krisen har opplevd en form for globalt koordinert sentralbankdrevet planøkonomi.

Dette har brukt opp statenes normale handlingsrom gjennom høy statsgjeld med lave, til dels negative, statsrenter. Renta på statsobligasjoner i store vestlige land som Tyskland, Sveits og Japan er i minus, det vil si at 14 billioner dollar statsgjeld nå gir negativ rente. Enkelte tyske banker planlegger også nå å gi nye innskyttere negative renter, noe som vil føre til at folk flest vil måtte betale for å ha penger i banken. Negative renter i dagens omfang er ukjent i historien til nå, og hadde noen sagt dette skulle bli situasjonen for tolv år siden, hadde man blitt betraktet som gal. Men statene greier ikke å betale gjelda og opprettholde velferden med normale

«I praksis er sparerne i helvete, mens låntagerne er i himmelen»

renter, så det må bare fortsette så lenge det går. I praksis er sparerne i helvete, mens låntagerne er i himmelen. Problemet er bare at det har blitt stadig vanskeligere å skaffe avkastning i pensjonsfond og lavrisikosparing.

Derfor blir de lave rentene og billige pengene fra sentralbankene brukt til å blåse opp bobler overalt, fra boliger til kunst og aksjer, og dette har skapt økte forskjeller, høyere gjeld og høyere risiko. Derfor blir det verre enn sist når disse boblene til slutt brister. Det skyldes at rentene allerede er lave, gjeldsbyrdene høye, mens veksten er svak – og handlingsrommet ved en ny krise er begrenset. Systemrisikoen blir etter hvert enorm. Dette vil nok merkes ekstra godt i Kina, som har økt gjelda mer enn noe annet land i etterkant av krisen, der

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS, KNUITVAS@GMAIL.COM

veksten nå stagnerer, og kapitalen forsøker å komme seg ut mens selskapene flytter produksjon fra Kina tilbake til hjemlandet, eller til naboland som Vietnam. Samtidig er Kina i ferd med å bli gamle før de blir rike, og de er fortsatt fanget i mellominntektsfella med BNP på 10.000 dollar per person.

Eurosamarbeidet, som så vidt holdt forrige kriserunde, vil neppe tåle en ny krise. Da vil euroen sprekke. Svakhetsstegene er allerede tydelige hos den store Deutsche Bank, som er en mastodont hvis aksjekurser når stadig nye bunner mens usikkerhet om mulig konkurs/statsovertakelse er ødeleggende. Og vi skal huske at krisen i mellomkrigstiden for alvor kom til Europa i 1931, da det tysk-østerrikske banksystemet brøt sammen. Imens bruker resten av verden i stadig mindre grad Euro til transaksjoner; andelen har falt fra 28 prosent til 21 prosent nå.

Slik sett er nok USA noe bedre stilt, fordi sentralbanken der har høyere renter slik at det er mer å gå på (+2,25 prosent mot eurosonens -0,4 prosent) og egen valuta som fortsatt er globalt dominerende. Samtidig er statsgjelda i dollar, som de kontrollerer. Og USA sitter på verdens største gullreserver.

De fremste indikatorene på at tilpasningene siden 2008 er i ferd med å miste sin kraft, er den løpende tilførselen av penger fra Federal Reserve siden oktober. De har tilført milliarder av

dollar til utsatte finansinstitusjoner som J.P. Morgan. Tilsvarende svakheter har lenge vært kjent hos Deutsche Bank, og råvareselskapet Glencore sliter også. Disse selskapene kan bli den nye krisens utspring.

En ny krise vil gi en krevende og turbulent periode. Deretter må det komme en reorientering av hele det internasjonale finanssystemet der kapitalen etter hvert må kontrolleres bedre og produksjonen fordeles jevner i verden. Japan, Kina og Tyskland overproduserer og underforbruker, mens resten grovt sett overforbruker og underproduserer.

Da trenger verden et nytt Bretton Woods-system og sannsynligvis valuta som igjen er knyttet til edelmetall. Eksperimentet med et fullstendig udisiplinert papirbasert pengesystem, som for alvor startet da Richard Nixon fjernet dollarens gullinnløsning i 1971, kan synes å gå mot veis ende. Det globale finanssystemet vil da måtte endres og de største finanskonsernene krympes, mens de lokale og nasjonale bankene må skjermes.

Presset mot dagens globale planøkonomi er økende. Til sist brister den. Hva som utløser sammenbruddet, og når det skjer, er mer uvisst, men det bygger seg opp nå som verden møter et nytt tiår.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i AgriAnalyse og forfatter av boka «Gjeld. Hvordan Vesten lurte seg selv» christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug og Marie Sneve Martinussen skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Alt+F4

Avisa The Guardian meldte nylig at **energien som kreves for å drive internett nå forurenser mer enn flybransjen.**

Endelig en nyhet som kan stilne **Twitter-konge Eivind Trædal.**

Elektrisk

Klimaaktivist **Greta Thunberg og 15 andre barn** ber Erna Solberg og Norge slutte å lete etter nye **olje- og gassfelt** fordi arbeidet bryter med FNs konvensjon for barns rettigheter.

De 15 barna er neppe **kongolesiske.**

Fossilt

I serien «**Hva skulle vi gjort uten forskerne?**» har vi i dag kommet til Transportøkonomisk institutt som har funnet ut at **nordmenn stort sett velger bil når de skal komme seg til hytta.**

Forsker Eivind Farstad sier hytteturene helt klart medfører **utslipp av klimagasser.**

Nå er det på tide at hytteglade nordmenn kaster sekken og skiene på ryggen og benytter seg av timinuttersavgangsbussene til grisgrendte skogsveier i Indre Østfold.

Edruelig

34 edrue sjåførere i Svolvær, melder Lofotposten.

Det var i alle fall et **forsøk** på en hvit uke.

Miljøsvin

34 av 4720 på 0,0

Erotisk

En butikkansatt på **XXL fant en slange i en boxershorts**, meldte flere medier forleden dag.

Den opprinnelige meldingen tilsa at det var snakk om en liten og **tynn slange på 10-15 centimeter**, men politiet oppjusterte dette tallet seinere.

Slangen strekker seg gjerne ut litt hvis man tar litt på den.

teppet@klassekampen.no